

12. Цихоцкий А. В. Теоретические проблемы эффективности правосудия по гражданским делам: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора юрид. наук: спец. 12.00.03 "Гражданское право; Семейное право; Гражданский процесс; Международное частное право" / А. В. Цихоцкий. – Новосибирск, 1998. – 47 с.

13. Новиков А. Г. Гражданская процессуальная ответственность : дис. на соискание уч. степени канд. юр. наук: спец. 12.00.15 / А. Г. Новиков. – Саратов, 2002. – 211с.

14. Самощенко Н. С., Ответственность по советскому законодательству / И. С. Самощенко, М. Х. Фарукшин. – М: Юрид. лит. 1971. – 239 с.

15. Зайцев И. М. Гражданская процессуальная ответственность / И. М. Зайцев // Государство и право. – 1999. – № 7. – С. 93 – 96.

16. Чечина Н. А. Гражданские процессуальные правоотношения / Н. А. Чечина. – "Юрлитиздат", 1993. – С. 84-85.

УДК 342.9

Я.В. Фоменко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО- ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розкрито сутність контролю у сфері інформаційно-екологічного забезпечення. Проведено загальний аналіз форм контролю у зазначеній сфері. Розглянута основна – державна форма контролю та особливості її здійснення. Визначено недоліки у процесі інформування у сфері екологічного забезпечення. Надано відповідні пропозиції.

Ключові слова: *екологічна інформація, державний контроль у сфері екологічної інформатизації, громадський контроль, інформаційно-екологічне забезпечення, принципи інформаційних відносин.*

В статье раскрыта сущность контроля в сфере информационно-экологического обеспечения. Проведен общий анализ форм контроля в обозначенной сфере. Рассмотрена основная – государственная форма контроля и особенности ее осуществления. Определены недостатки процесса информирования в сфере экологического обеспечения. Предоставлены соответствующие предложения.

Ключевые слова: *экологическая информация, государственный контроль в сфере экологической информатизации, общественный контроль, информационно-экологическое обеспечение, принципы информационных отношений.*

In the article control essence in the field of informative -ecological providing are considered. The global analysis of control forms is conducted in the marked sphere. The basic is considered is a state form of control and

especially its implementation. The defects of process of informing in the field of the ecological providing are set. The proper suggestions are given.

Key words: ecological information, state control in the field of ecological informatization, public inspection, informatively-ecological providing, principles of informative relations.

Останнім часом політичні діячі та провідні науковці сучасності звертають увагу на проблеми інформування суспільства у різних сферах життя. Під час вивчення й аналізу досліджень та публікацій, найбільш популяризованими, є питання, які пов'язані з законодавчо закріпленою процедурою отримання екологічної інформації, юридичними гарантіями реалізації екологічних прав людини, проблемами екологічного аудиту, вивченням системного підходу до інформаційної сфери, нормативним регулюванням технічного захисту інформації в Україні та інші проблеми, вивченням яких займалися І. Арістова, В. Андрійцев, О. Баранов [9], О. Шепета, В. Юрескул [11], О. Яковенко [10] та інші.

Однак, зазначивши тезу "Інформаційні суспільні відносини завжди відігравали важливу роль у розвитку людства" слід підкреслити, що тільки в останні кілька десятиліть значно зросла залежність результатів політичної, соціальної, економічної, правової та інших видів діяльності всіх без винятку суб'єктів публічного і цивільного права від якості інформаційних відносин" [9, с. 225]. Отже, доцільно розглянути ще одне нагальне питання, а саме контроль у сфері інформаційно-екологічного забезпечення. Необхідність та **актуальність** дослідження цього питання полягає у тенденціях соціально-економічного прогресу, з огляду на його постійний розвиток, дедалі більшого значення набуває наукове визначення отримання членами суспільства інформації з питань екології та екологічної безпеки. За таких умов контроль у сфері екологічного інформування є допоміжним механізмом, без визначення засад та завдань якого, унеможливується доцільність та раціональність подальшого розвитку інституту інформації.

Призначення контролю в сфері екологічної інформатизації полягає, по-перше, у виявленні об'єктивної інформації про стан інформаційно-екологічних правовідносин; по-друге, у встановленні відповідності засадам чинного законодавства обов'язків державних службовців, визначених їх повноваженнями й поставленими перед ними завданнями та фактичним здійсненням діяльності у вищезазначеній сфері.

Саме тому **метою** поданого дослідження є збалансоване вивчення особливостей правового забезпечення й застосування державних і недержавних форм контролю та надзору за реалізацією конституційного права на вільне забезпечення екологічною інформацією, яке потребує подальшого врегулювання нормативно-правовими актами як на міжнародному так і на національному рівні. Для досягнення поставленої мети визначено основні завдання, а саме:

1) дослідження меж взаємодії між державою та суспільством у системі контролю інформаційного поля з екологічних питань;

2) встановлення обсягу контролю та впливу громадськості на вирішення питань, пов'язаних з доступом та повнотою отримання екологічної інформації виходячи із Закону України (далі - ЗУ) "Про охорону навколишнього природного середовища" [3], ЗУ "Про доступ до публічної інформації" [5] та ЗУ "Про звернення громадян" [6];

3) формулювання засад здійснення контрольної діяльності органів державної влади у сфері інформаційно-екологічного забезпечення як частини державного управління в цілому.

Слід зазначити, що інформаційна функція держави покликана організувати систему, яка забезпечить вільне одержання та використання, поширення та збереження інформації. Національна законодавча база процесу інформування у сфері екологічного забезпечення повинна охоплювати всі аспекти цієї багатогранної діяльності.

Слід додати, що реалізація принципів екологічної політики в Україні розпочалася майже одночасно з проголошенням її незалежності. На думку М.М. Кисельова, екологічна політика - це організаційна та регулятивно-контрольна діяльність суспільства та держави, спрямована на охорону та оздоровлення природного довкілля, ефективне поєднання функцій природокористування та природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності [12, с. 180].

Державна політика у сфері екології має базуватися на вичерпній системі законодавчих актів, інструкцій та стандартів, однак вона, також повинна бути гнучкою та уміти пристосовуватися до змін складових навколишнього середовища. Саме за таких умов вона буде ефективним засобом забезпечення інформаційної функції держави у сфері екології.

Державне регулювання у цій сфері не може існувати без діючої системи нагляду, тобто без заходів ефективного моніторингу. Реалізація процесів екологічної діяльності можливе лише за допомогою засобів інформатизації, що забезпечить ефективні умови реалізації екологічної безпеки.

Незалежно від того, який метод управління використовується для здійснення завдань і функцій, які стоять перед суб'єктом контролю, об'єктивно необхідним є контроль, суть якого полягає у перевірці виконання об'єктом контролю зазначених приписів. Контроль – основний засіб забезпечення законності в державі. Він є одним з найважливіших елементів державного управління, важливою функцією держави. Без правильної організації контролю неможлива робота органів влади, інших державних структур, суб'єктів господарювання. Будь-яке рішення закінчується контролем за виконанням цих рішень, інакше такі рішення не матимуть сенсу. Сучасна юридична література розглядає контроль найчастіше як функцію державних органів. Справедливо наголосити, що контроль, як специфічний вид діяльності, має складну структуру і виявляється в різних аспектах. Це обумовлює різні характеристики його поняття, а часом і не зовсім точні уявлення про нього, причому вказується на неправильне розуміння контролю як принципу діяльності органів держави. Представляється обґрунтованою точка зору, прихильники якої визначають контроль, як конкретну форму діяльності (роботу) певного органу держави, що має контрольні права і повноваження [10, с. 283].

Основні екологічні права та обов'язки визначені ст.ст. 9-12 ЗУ "Про охорону навколишнього природного середовища" [3], відповідно до якого кожний громадянин має право на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації, за винятків обмежень, встановлених законом. Також, слід відзначити, що відповідно до ст. 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення чи особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що забезпечує громадянам право на звернення не номінально, а виникає реальна можливість для відстоювання їхніх прав і законних інтересів і відновлення їх у разі порушення в екологічно-інформаційній сфері. Крім того, право громадян на звернення забезпечує їх можливість брати участь в управлінні державними і громадськими справами, впливу на поліпшення роботи органів державної влади і самоврядування, підприємств, установ і організацій.

До прийняття ЗУ "Про доступ до публічної інформації" отримання екологічної інформації громадянами здійснювалося, зокрема, на підставі ЗУ "Про звернення громадян" від 2 жовтня 1996 року. Від-

повідно до ст. 1 ЗУ "Про звернення громадян", громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргю про їх порушення.

Таким чином, чинним законодавством України передбачено можливість звернення громадянина з проханням сприяти реалізації його права на екологічну інформацію. ЗУ "Про доступ до публічної інформації" питання реалізації права на доступ до інформації за інформаційним запитом врегульовує по-новому. Якщо порівняти порядок отримання інформації за ЗУ "Про доступ до публічної інформації" із порядком її отримання за ЗУ "Про звернення громадян", то можна відмітити у ньому ряд позитивних моментів щодо реалізації права громадян на екологічну інформацію. Зокрема, запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача (ч. 3 ст. 19). З метою спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника. Зазначені форми мають містити стислу інструкцію щодо процедури подання запиту на інформацію, її отримання тощо (ч. 6 ст. 19) [11, с. 463].

Слід додати, що відповідно до ст. 13 ЗУ "Про інформацію" екологічною інформацією є інформація про стан довкілля - тобто відомості та (або) дані про стан складових довкілля та його компоненти, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля та інші відомості та (або) дані [4].

Інформатизація з екологічних питань та контроль у цій галузі здійснюються на підставі Конституції України, ЗУ "Про звернення

громадян", ЗУ "Про доступ до публічної інформації" та ЗУ "Про охорону навколишнього природного середовища" та інших нормативно-правових актів.

Загальноприйнятною є думка про те, що основною й універсальною формою контролю (не зважаючи на сферу суспільного життя), яка потребує регулювання, є державна форма. Реалізація цієї форми можлива тільки на засадах справедливості і законності. Відповідно до ст. 2 ЗУ "Про інформацію" це наступні принципи інформаційних відносин: гарантованість права на інформацію, відкритість та доступність інформації, свобода обміну інформацією, достовірність і повнота інформації, правомірність одержання, використання та захисту інформації. До неї можна віднести контроль, який здійснюється такими органами та установами, як: Парламент (Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України, народні депутати України), органи виконавчої влади, прокуратури та суду, представництва міжнародних організацій (наприклад, ЮНЕСКО) та деякі інші органи, які виконують державно-владні повноваження.

Однак, еволюція розвитку національної правосвідомості та поетапне формування громадського суспільства обумовили виникнення ефективних недержавних форм та засобів контролю в екологічно-інформаційній сфері. До них можна віднести контроль з боку ЗМІ, громадський контроль (депутатами місцевих рад, громадськими організаціями, громадськими радами, громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо), контроль на підприємствах та в установах різних форм власності, контроль іноземних природоохоронних організацій та інше.

Ряд зазначених вище змін, в регулюванні інформаційної сфери, встановлено у статті 17 Закону України "Про доступ до публічної інформації".

Отже, у поданому дослідженні, пропонується розглянути основну форму державного контролю, а саме діяльність органів виконавчої влади з питань регулювання інформаційно-екологічних відносин.

Відповідно до Указу Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" № 1085/2010 від 09.12.2010 основними органами контролю з питань екології та природоохорони є Міністерство екології та природних ресурсів України, Державна екологічна інспекція України й Державна служба геології та надр України [7].

Найбільш інноваційними, можна визначити, завдання та відповідно до цього – повноваження Державної екологічної інспекції України, які визначено Положенням "Про Державну екологічну інспекцію України" (далі – Положення), яке затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 № 454/2011[9]. Досліджено в поданій роботі деякі з них.

По-перше, екологічна інспекція узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції та розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів.

По-друге, здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами – нерезидентами вимог екологічного та інформаційного законодавства.

По-третє, складає протоколи про адміністративні правопорушення та розглядає справи про адміністративні правопорушення, накладає адміністративні стягнення відповідно до ч. 5 ст. 213 КУАП [2].

По-четверте, забезпечує інформування громадськості про реалізацію державної політики у відповідній сфері.

Також суттєвим є повноваження Державної екологічної інспекції України щодо подачі Міністрові пропозиції та надання центральним органам виконавчої влади, їх територіальним органам, місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування приписів щодо зупинення дії чи анулювання в установленому законодавством порядку дозволів, ліцензій, сертифікатів, висновків, рішень, лімітів, квот, погоджень, свідоцтв на спеціальне використання природних ресурсів, викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів, поводження з небезпечними хімічними речовинами, транскордонне переміщення об'єктів рослинного і тваринного світу, в тому числі водних живих ресурсів, ліцензій на проведення землепорядних та землеоцінювальних робіт, а також щодо встановлення нормативів допустимих рівнів шкідливого впливу на стан навколишнього природного середовища.

Слід додати, що призначення громадських інспекторів з охорони довкілля та організація їх роботи також покладено на Державну

екологічну інспекцію, яка ще здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на неї Президентом України.

Відповідно до п. 4 Положення Державна екологічна інспекція України утворює, ліквідує, реорганізує підприємства, установи та організації, що належать до сфери її управління. Однак, визначивши засади здійснення контрольної діяльності органів державної влади у сфері екологічно-інформаційного забезпечення, слід відзначити, що лише чітка взаємодія державного управління у сфері інформаційного та екологічного забезпечення в цілому забезпечить сталий розвиток суспільства.

На підставі вищенаведеного можна зробити висновок, що останнім часом система регуляції відносин в інформаційно-екологічній сфері набула певних суттєвих змін, як у теоретичному так і практичному забезпеченні цього питання. Важливою умовою подальшого розвитку й функціонування України як демократичної держави є, безумовно, забезпечення принципів інформаційних відносин та їх суворе дотримання всіма суб'єктами суспільства. Також, не менш значним є виконання контрольних та наглядових функцій у зазначеній сфері державними органами та їх посадовими особами, а також подальше зміцнення гарантій захисту прав людини та їх охорона.

Однак, для виконання покладених завдань необхідне чітке визначення екологічно-інформаційного контролю. Саме тому, пропонуємо визначення терміну "контроль інформаційно-екологічної сфери" таким чином: *контроль у сфері інформаційно-екологічного забезпечення* - це основний спосіб забезпечення одержання в установленому порядку інформації про стан та заходи поліпшення якості довкілля, джерела та об'єкти екологічної небезпеки, додержання вимог чинного законодавства та міжнародних угод всіма суб'єктами правовідносин; а також форма діяльності органів і окремих осіб (наділених контрольними повноваженнями), яка спрямована на встановлення фактів правопорушень та запобігання їх вчиненню у сфері інформаційно-екологічного забезпечення.

Використана література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 18 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1984. - № 51. - С. 1122. - (Зі змін. та допов.).

3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 41. - Ст. 546. - (Зі змін. та допов.).
4. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. - Ст. 650. - (Зі змін. та допов.).
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 32. - Ст. 314. - (Зі змін. та допов.).
6. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 47. - Ст. 256. - (Зі змін. та допов.).
7. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 09.12.2010 р., № 1085/2010 // Офіційний вісник Президента України. - 2010. - № 32. - Ст. 1026. - (Спеціальний випуск).
8. Про Державну екологічну інспекцію : Положення від 13 квітня 2011р. Затверджено Указом Президента України від 13.04.2011р., № 454/2011 // Офіційний вісник України. - 2011. - № 29. - Ст. 272.
9. Баранов О.А. Пріоритетні напрямки розвитку інформаційного права в Україні / О.А. Баранов // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2011. - Вип. 52. - С. 225-231.
10. Яковенко О.О. Зміст та завдання контролю в сфері прав споживачів у системі функцій органів державного управління / О.О. Яковенко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2011. - Вип. 53. - С. 280-285.
11. Юрескул В.А. Щодо законодавчо закріпленої процедури отримання екологічної інформації / В.А. Юрескул // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2011. - Вип. 53. - С. 462-467.
12. Національне буття серед екологічних реалій / М. М. Кисельов, Ф. М. Канак. - К.: Тандем, 2000. - 320 с.

УДК 364.13

Г.В. Ямпольський

**ДОСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ
ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

В статті розглянуто сучасний стан інституту досудового регулювання господарських спорів в Україні. Автор звертає увагу на необхідність законодавчого закріплення обов'язкового порядку досудового врегулювання у певних категоріях господарських спорів.

Ключові слова: *досудове врегулювання, господарський спір, господарське судочинство, претензія, претензійний порядок.*

В статье рассматривается сегодняшнее состояние института судебного урегулирования хозяйственных споров в Украине. Автор обращает